

**STEDELIJK
GYMNASIUM
SCHIEDAM**

Burgerschapsonderwijs op het Stedelijk Gymnasium Schiedam

Inhoud

Voorwoord

- 1. Visie op burgerschapsonderwijs**
- 2. Schoolprofiel**
- 3. Kaders van de SLO en de drie domeinen van burgerschap**
- 4. Inbedding van burgerschapsvorming binnen het curriculum**
 - 4.1 Domein A – Democratische rechtsstaat**
 - 4.2 Domein B – Diversiteit en gelijkwaardigheid**
 - 4.3 Domein C – Maatschappelijke en sociale competenties**
- 5. Overzicht per vakgebied**
- 6. Schoolbrede activiteiten en projecten**
- 7. Borging en vervolgacties**
- 8. Conclusie**

Voorwoord

Sinds 1 augustus 2021 gelden voor alle scholen wettelijke eisen voor burgerschapsonderwijs, vastgelegd in de Wet verduidelijking burgerschapsopdracht. Deze wet verplicht scholen om doelgericht en samenhangend te werken aan de ontwikkeling van kennis, vaardigheden en houdingen die leerlingen voorbereiden op een actieve deelname aan onze democratische rechtsstaat, met respect voor diversiteit en besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid.

De in maart 2024 gepubliceerde concept kerndoelen burgerschap van het SLO bieden meer richting bij de verdere vormgeving van dit onderwijs. Het Stedelijk Gymnasium Schiedam benut deze ruimte om burgerschapsvorming te integreren op een manier die aansluit bij onze schoolvisie, onze leerlingenpopulatie en de wijze waarop leerlingen leren, samenleven en zich verbinden met de maatschappij.

Met ondersteuning van de subsidie Basisvaardigheden werkt een werkgroep aan het concretiseren van onze visie op burgerschap, het bepalen van prioriteiten en het verankeren van deze visie in het curriculum. Zo ontwikkelen wij een vorm van burgerschapsonderwijs die voldoet aan de wettelijke basiseisen én past bij de context van onze school.

In dit document beschrijven we onze visie op burgerschapsvorming, de activiteiten die hieraan bijdragen en de ontwikkelingen die leerlingen gedurende hun schoolloopbaan doorlopen. Daarmee plaatsen wij het verhaal van burgerschapsvorming op het Stedelijk Gymnasium Schiedam in de bredere context van de landelijke ontwikkelingen binnen het voortgezet onderwijs.

Schiedam, juli 2025

1. Visie op burgerschapsonderwijs op het Stedelijk Gymnasium Schiedam

Op het Stedelijk Gymnasium Schiedam leiden wij leerlingen op tot kritische, zelfstandige en betrokken burgers die verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf en voor de samenleving.

Als openbare school staan wij open voor iedereen, ongeacht sociale, culturele of levensbeschouwelijke achtergrond. Diversiteit zien wij als een kracht: door met en van elkaar te leren, ontdekken leerlingen dat verschillende perspectieven leiden tot anders denken en handelen. Vanuit dat inzicht ontwikkelen zij hun eigen overtuigingen en leren zij met respect en begrip samenleven.

Wij bieden doelgericht burgerschapsonderwijs dat leerlingen voorbereidt op hun rol in de democratische samenleving. Daarbij staan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat centraal: vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en actief deelnemen aan de democratie.

Onze missie is om binnen een veilige en stimulerende omgeving leerlingen te begeleiden in hun persoonlijke, sociale en intellectuele groei, zodat zij zelfstandig, autonoom, respectvol en verantwoordelijk kunnen functioneren in de maatschappij.

Onze uitgangspunten:

1. Burgerschap in context

Wij zijn ons bewust van onze positie in de samenleving. Als gymnasium bieden wij een stevige academische basis met aandacht voor het verleden, tradities en het ontstaan van democratische waarden. Kennis van geschiedenis en democratie geeft leerlingen het vermogen maatschappelijke ontwikkelingen te begrijpen, te duiden en kritisch te volgen.

Onze leerlingen komen uit de regio Nieuwe Waterweg Noord (Schiedam, Vlaardingen, Maassluis). Deze omgeving biedt volop aanknopingspunten om kennis te maken met maatschappelijke thema's en burgerschap vraagstukken. Wij benutten die verbinding actief bij de inrichting van ons curriculum en de keuze van (extra)curriculaire activiteiten.

2. Samenhang en doorlopende leerlijn

Wij bieden een samenhangend curriculum aan waarin burgerschapsvorming niet op zichzelf staat, maar verweven is binnen vakken, het mentoraat en projecten. Zo worden thema's als verantwoordelijkheid, rechtvaardigheid, duurzaamheid, digitale geletterdheid en mediawijsheid vanuit meerdere perspectieven belicht.

Projectweken, KWT-activiteiten en vakoverstijgende opdrachten sluiten aan bij de leerdoelen van de lessen, zodat leerlingen verbanden leren leggen tussen kennis, vaardigheden en maatschappelijke context.

Wij kiezen dus vooralsnog niet voor een variant waarbij burgerschap een apart vak is.

3. Kwaliteit en borging van het burgerschapsonderwijs

We volgen de ontwikkeling van leerlingen op het gebied van burgerschap via mentorgesprekken, reflectieopdrachten en leerlingbesprekingen. Op schoolniveau evalueren we periodiek de samenhang en kwaliteit van het aanbod om de doorlopende leerlijn verder te versterken. Hiervoor zetten we vanaf schooljaar 2025-2026 de evaluatietool in van riskchanger: <https://www.riskchanger.nl/>

De uitkomsten uit deze evaluatie geven de input voor het bijstellen van ons programma en leerlijn.

In de vakwerkplannen en in de PTA's wordt burgerschapsonderwijs meegenomen en expliciet gemaakt.

4. Leren in dialoog (ervaringsleren)

In het mentoraat is ruimte om met leerlingen – individueel en in groepsverband – te spreken over sociale kwesties, groepsdruk, nieuws, digitale media, leren leren en loopbaanoriëntatie (LOB). Daarbij maken we gebruik van programma's van:

- Huis van Erasmus: www.huisvanerasmus.nl
- Schiedams Lef: www.schiedamslef.nl
- De Kleine Ambassade: www.dekleineambassade.nl
- Waarderend Leren, Handboek "Waarderend Leren in het Voortgezet Onderwijs", A.van Buurt, E. Teeuwisse, N. Timmermans, Pica 2017.
- CBO- en AOB-testen en evaluaties/analyses daarvan (leveren mede input op zicht op leerlingenpopulatie)
- Uitvoeren van maatschappelijke stages in de non-profit sector.

Zo leren leerlingen niet alleen kennis toe te passen, maar ook standpunten te onderbouwen, naar anderen te luisteren en verantwoordelijkheid te nemen in sociale situaties.

5. Burgerschap in de schoolcultuur

Burgerschap leeft in de hele schoolgemeenschap. Onze leerlingenraad denkt actief mee over onderwijsontwikkeling en schoolactiviteiten. Zo oefenen leerlingen in participatie en medeverantwoordelijkheid.

Ook ons personeel is nauw betrokken bij de ontwikkeling van schoolbeleid. Op dinsdagmiddagen bespreken we gezamenlijk actuele thema's en beleid. Via enquêtes, de PMR en team- of sectieoverleggen stimuleren we een cultuur van kritisch meedenken en elkaar aanspreken.

Nieuwe collega's krijgen via het RPO Rijnmond-inductieprogramma een grondige kennismaking met onze school, onze leerlingen en onze visie op burgerschap.

Samenvattend:

Burgerschapsonderwijs op het Stedelijk Gymnasium Schiedam betekent leren samenleven, leren denken en leren handelen. Wij willen dat onze leerlingen zich ontwikkelen tot verantwoordelijke burgers die hun positie in de samenleving zelfstandig kunnen bepalen, onderbouwen en vormgeven — met kennis van het verleden, een open blik op de wereld en vertrouwen in de toekomst.

2. Schoolprofiel

Het Stedelijk Gymnasium Schiedam is een school met een rijk en divers leerlingenbestand. Onze leerlingen komen uit de regio Rijnmond – een omgeving die bekendstaat om haar culturele veelzijdigheid en taalvariatie. Binnen onze school ontmoeten leerlingen elkaar met uiteenlopende achtergronden, talen en levensverhalen. Een aanzienlijk deel heeft een migratieachtergrond, bij henzelf of bij hun ouders of grootouders. In veel gezinnen worden meerdere talen gesproken, wat onze school tot een meertalige en cultureel rijke leeromgeving maakt.

Deze diversiteit biedt een sterke basis voor burgerschapsvorming. Leerlingen leren dagelijks omgaan met verschillende perspectieven, waarden en communicatiestijlen. Tegelijkertijd zien we dat meertaligheid niet altijd vanzelf leidt tot sterke taalvaardigheid in het Nederlands. Sommige leerlingen hebben extra ondersteuning nodig om het taalniveau te bereiken dat past bij het gymnasiale onderwijs. Binnen ons taalbeleid zien we taal daarom niet alleen als communicatiemiddel, maar als sleutel tot leren, zelfvertrouwen en maatschappelijke participatie.

Naast de talige verschillen speelt de sociaal-economische context een belangrijke rol. Een deel van onze leerlingen groeit op in omstandigheden waarin minder ruimte is voor verrijkende ervaringen buiten school. Dit kan van invloed zijn op hun woordenschat, algemene ontwikkeling en welzijn. Ook ervaren sommige leerlingen druk door financiële zorgen of door verantwoordelijkheden binnen het gezin. Veel jongeren bewegen zich tussen meerdere culturele werelden – thuis, in de wijk en op school – met elk hun eigen normen en verwachtingen. Dit vraagt om wederzijds begrip, veerkracht en reflectie: kernvaardigheden die we binnen ons burgerschapsonderwijs expliciet willen versterken.

Onze leerlingen beschikken over een vwo-advies en hebben over het algemeen een goed tot zeer goed leervermogen. Ouders stellen hoge verwachtingen, wat een krachtige stimulans kan zijn, maar soms ook spanning of prestatiedruk oplevert. De combinatie van hoge intellectuele potentie, diverse achtergronden en uiteenlopende levensverhalen maakt onze schoolgemeenschap levendig en leerzaam. Leerlingen ontwikkelen niet alleen kennis, maar ook burgerschapsvaardigheden als empathie, dialoog, verantwoordelijkheid en kritisch denken — door samen te leren en elkaar te begrijpen.

De klassieke talen spelen hierin een bijzondere rol. Ze bevorderen historisch en intercultureel bewustzijn, stimuleren taalreflectie en helpen leerlingen om verbanden te leggen tussen verleden en heden. Tegelijkertijd blijft het Nederlands de verbindende taal binnen onze gemeenschap. We werken schoolbreed aan taalbewust onderwijs, zodat alle leerlingen zich mondeling en schriftelijk helder kunnen uitdrukken en actief kunnen deelnemen aan de samenleving.

Ons beleid is gericht op versterken én verrijken: versterken waar extra steun nodig is, en verrijken waar ruimte is voor verdieping. We streven naar een veilige, open en taalrijke schoolcultuur waarin iedere leerling de kans krijgt om te groeien – intellectueel, sociaal en maatschappelijk – en zich te ontwikkelen tot een betrokken, weerbare en verantwoordelijke burger.

3. Kaders van de SLO en de drie domeinen van burgerschap

De burgerschapsvorming op het Stedelijk Gymnasium Schiedam is gebaseerd op de uitgangspunten van de SLO-bouwstenen voor burgerschap (2021). De SLO onderscheidt drie hoofddomeinen die gezamenlijk de basis vormen voor een samenhangende ontwikkeling van kennis, vaardigheden en houding bij leerlingen.

De drie domeinen zijn:

- A. Democratische rechtsstaat – kennis van en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, inclusief vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid en verdraagzaamheid.
- B. Diversiteit en gelijkwaardigheid – kennis over en respect voor verschillen tussen mensen, inclusief aandacht voor gender, culturele identiteit, religie, en gelijke behandeling.
- C. Maatschappelijke en sociale competenties – ontwikkeling van vaardigheden om samen te werken, te debatteren, morele afwegingen te maken en gezamenlijk besluiten te nemen.

Binnen elk van deze domeinen wordt gewerkt aan kennisontwikkeling, praktische toepassing en persoonlijke reflectie. De werkgroep Burgerschap bewaakt de doorgaande leerlijn en de afstemming tussen de vakken, zodat leerlingen in alle leerjaren en bij verschillende vakken burgerschapsdoelen bereiken.

N.B. Zodra de vastgestelde kerndoelen er liggen, gaan we deze toetsen aan het huidige programma. Dit doen we in schooljaar 2025-2026.

4. Inbedding van burgerschapsvorming binnen het curriculum

Het Stedelijk Gymnasium heeft burgerschapsvorming structureel ingebed in het curriculum van de onderbouw. Elk vak draagt vanuit zijn eigen invalshoek bij aan de ontwikkeling van democratisch bewustzijn, sociale betrokkenheid en ethische reflectie.

De werkgroep Burgerschap heeft per vak geïnventariseerd hoe de drie domeinen aan bod komen. Daarbij is niet alleen gekeken naar de lesinhoud, maar ook naar de werkvormen, opdrachten, excursies en projecten waarin leerlingen actief oefenen met burgerschapsvaardigheden.

Binnen de vakwerkplannen en in het PTA is de bijdrage van de vakken aan het burgerschapsonderwijs opgenomen. Daarnaast staat in het mentoraatsprogramma per leerjaar beschreven hoe burgerschap in de diverse leerjaren bij mentorlessen wordt vormgegeven. De vakwerkplannen, het PTA en het mentoraatsprogramma zijn terug te vinden op de Drive.

4.1 Domein A – Democratische rechtsstaat

Leerlingen leren de basisprincipes van de democratische rechtsstaat kennen en begrijpen wat vrijheid, gelijkheid en rechtvaardigheid betekenen in de praktijk. Ze leren nadenken over inspraak, verantwoordelijkheid en de werking van instituties.

Voorbeelden van inbedding in het curriculum:

- Geschiedenis: aandacht voor staatsinrichting, mensenrechten, grondwetten en de ontwikkeling van de democratie in Nederland en Europa.
- Aardrijkskunde: bespreking van internationale verdragen, mensenrechten en mondiale samenwerking.
- Economie: reflectie op maatschappelijke verantwoordelijkheid en de relatie tussen wetgeving, economie en duurzaamheid.
- Cambridge/Engels: via “Current Affairs”-onderwerpen inzicht in internationale politiek en burgerrechten.
- Grieks: ontstaan en vormgeving van de Atheense democratie, inclusief de rechtspraak; aandacht voor verschillende staatsvormen in de Griekse wereld; vergelijking met moderne staatsvormen, zoals de Nederlandse.
- bezoek aan de rechtbank (jaarlijks).
- deelname aan scholierenverkiezingen; Hierbij gaat het om het houden van verkiezingen en het proces dat daaraan voorafgaat: hoe organiseer je eerlijke verkiezingen, hoe stel je je op de hoogte van politieke standpunten, hoe kom je tot het kiezen van een partij

waarop je gaat stemmen enz. Het gaat hierbij om Tweede Kamerverkiezingen en Gemeenteraadsverkiezingen. De organisatie en uitvoering door leerlingen zelf, onder begeleiding van docenten.

4.2 Domein B – Diversiteit en gelijkwaardigheid

Binnen dit domein leren leerlingen overeenkomsten en verschillen tussen mensen herkennen en respectvol met elkaar omgaan. Het Stedelijk Gymnasium biedt hiervoor ruimte in zowel de lesinhoud als de schoolcultuur.

Concrete voorbeelden:

- Nederlands: in fictieonderwijs komen thema's als familie, identiteit, gender en diversiteit aan bod.
- Biologie: thema's rond seksualiteit, genderidentiteit en lichamelijke ontwikkeling.
- Aardrijkskunde: mondiale verschillen, migratie en leefbaarheid.
- Klassieke talen: klassieke teksten lezen rondom een bepaald thema, zoals vrijheid, daders & slachtoffers, macht of gastvrijheid, waarin de leerlingen een koppeling leggen met het heden en hun eigen perspectief.
- Aandacht voor religieuze verhalen uit de Bijbel bij lessen KCV en tijdens Italiëreis; waar mogelijk koppeling met verhalen in de Koran.
- Kunst en CKV: aandacht voor diversiteit en identiteit in kunst en media.
- Paarse Vrijdag en GSA: bevordering van een inclusieve schoolcultuur en respect voor seksuele diversiteit.
- Leerlingenconferentie over culturele diversiteit (juni 2025)
- Iftarmaaltijd tijdens de ramadan (april 2025)
- Kerstlunch tijdens laatste mentoruur met eten uit alle windstreken: laatste week voor de kerstvakantie.

4.3 Domein C – Maatschappelijke en sociale competenties

Leerlingen oefenen met actief burgerschap, samenwerken en het verantwoord nemen van beslissingen. Ze leren argumenteren, debatteren en morele dilemma's herkennen.

Voorbeelden van activiteiten:

- Debatlessen en KWT-uren: leerlingen oefenen met discussiëren over actuele thema's.
- Spreekdag: opdracht rondom actualiteit (maatschappijleer), debat (Nederlands) en redevoering (KCV) (klas 5, januari 2026).
- Projecten binnen maatschappijleer en economie: samenwerken aan maatschappelijke vraagstukken, zoals duurzaam ondernemen of het opzetten van een campagne voor een politieke partij.
- Excursies en werkweken: onder andere de reis naar Brussel met een bezoek aan het Europees Parlement (klas 3, oktober 2025).
- Benefietconcerten en Clean-up Day: leerlingen ervaren directe betrokkenheid bij de samenleving (klas 2,4 tijdens de projectweek in oktober 2025)
- Uitwisseling met Chartres op school en in gastgezinnen: voorjaar 2025. In schooljaar 2025-2026 komt hier parallel de uitwisseling met een Duitse stad bij.
- Maatschappelijk Stages: leerjaar 4 voert gedurende een schooljaar een Maatschappelijke Stage uit. De opdracht valt onder het vak CKM. Het betreft een stage bij een non-profit organisatie in de nabije omgeving. De leerling reflecteert op eigen handelen en op de aard van de organisatie en de rol van de organisatie in de maatschappij.

5. Overzicht per vakgebied:

Onderbouw

Onderstaande tabel laat zien hoe de drie domeinen (A, B, C) in de onderbouwwakken zijn vertegenwoordigd.

In de vakwerkplannen wijden de vaksecties een paragraaf aan burgerschapsonderwijs.

Vak	Domein A	Domein B	Domein C	Voorbeelden / toelichting
Geschiedenis	✓ ✓	✓	✓	Democratie, grondrechten, excursie Openluchtmuseum
Nederlands	✓	✓ ✓	✓ ✓	Literatuur en diversiteit, debat en mediawijsheid
Moderne Vreemde Talen	✓ ✓	✓ ✓	✓	Current Affairs, interculturele communicatie
Exacte vakken (Wi, Na, Sk)	✓		✓	Data-analyse, kritisch denken en redeneren
Economie	✓ ✓	✓	✓ ✓	Project eigen bedrijf, duurzaam ondernemen
Biologie		✓ ✓	✓	Genderidentiteit, ethiek rond klimaat en gezondheid
Aardrijkskunde	✓ ✓	✓ ✓	✓	Mensenrechten, migratie, klimaatverandering
CKV / Kunst/ Theater		✓ ✓	✓	Diversiteit en identiteit in kunst, samenwerking

Lichamelijke opvoeding	✓	✓ ✓	Samenwerking, fair play, omgaan met regels
Klassieke Talen	✓ ✓	✓	Ethiek, rechtvaardigheid, vrijheid, identiteit, meningvormen

Legenda: ✓ = aandacht aanwezig / ✓ ✓ = structureel onderdeel van curriculum

Bovenbouw: Focus op kennis, vaardigheden en houding

Burgerschapsvorming richt zich op drie leercomponenten: kennis, vaardigheden en houding.

Onderstaande matrix toont hoe het Stedelijk Gymnasium deze componenten heeft verankerd in de verschillende vakken clusters in de bovenbouw.

In de PTA's staat per vak beschreven hoe burgerschapsonderwijs verankerd is in de les- en toetspraktijk.

Vakcluster	Kennis	Vaardigheden	Houding
Maatschappijvakken (maatschappijleer, gs, ak, fi, ec en KT)	++	+	++
Taalvakken (NL,, En, MVT, KT)	+	++	+
Exacte vakken (wi, na, sk, bio)	+	+	+
Kunst en cultuur	+	++	++
Lichamelijke opvoeding	+	++	+

Legenda: + = aanwezig / ++ = nadrukkelijk aanwezig

De combinatie van kennisoverdracht, discussie, samenwerking en reflectie zorgt ervoor dat leerlingen zich ontwikkelen tot betrokken, weerbare en zelfbewuste burgers.

6. Schoolbrede activiteiten en projecten

Burgerschapsvorming vindt niet alleen plaats binnen de vakken, maar ook in de brede schoolpraktijk.

Het Stedelijk Gymnasium biedt jaarlijks terugkerende activiteiten die bijdragen aan actief, sociaal en cultureel burgerschap:

- Scholierenverkiezingen i.s.m. *ProDemos*
- **Kleine Ambassadeur Schiedam** – participatie en verantwoordelijkheid
- **Projectweek leerjaar 2** – thema's rondom duurzaamheid en samenleving
- **Tirocinium** – kennismaking met de stad en lokale geschiedenis
- **Cultuurdag** – workshops en culturele verdieping
- **Paarse Vrijdag** – aandacht voor gender en seksuele diversiteit
- **Clean Up Day** – verantwoordelijkheid voor de leefomgeving
- **Benefietconcert en inzamelingsacties voor goede doelen** – maatschappelijke betrokkenheid
- **Nieuws in de klas** – mediawijsheid en kritisch denken
- **Mentorlessen met Huis van Erasmus** – morele vorming en dialoog
- **Literatuurfestival** – expressie, cultuur en kritisch burgerschap
- **Reis naar Brussel (klas 3)** – inzicht in Europese besluitvorming
- **Leerlingenraad en GSA** – democratische participatie en inclusie

Deze activiteiten zorgen voor een praktische en ervaringsgerichte invulling van burgerschapsvorming. Leerlingen ervaren dat hun stem ertoe doet en leren verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf, elkaar en de samenleving.

7. Borging en vervolgacties

De werkgroep Burgerschap borgt de uitvoering en doorontwikkeling van het burgerschapsonderwijs binnen de school. Middels diverse meetinstrumenten monitoren we ons burgerschapsonderwijs. Analyses geven ons nieuwe informatie en tevens geven zij impuls aan wijzigingen en/of aanpassingen:

1. Riskchanger: Licentiepakket om Burgerschap te monitoren met gevalideerde vragenlijsten.
2. Analyse data tevredenheidsenquêtes van Kwaliteitsscholen
3. Samenwerking met Huis van Erasmus voor de opbouw van mentorlessen rond persoonlijke en sociale ontwikkeling
4. Doorontwikkeling van de leerlingenraad i.s.m. LAKS, inclusief vastlegging van statuten en vergaderstructuur.
5. Versterking van de GSA en structurele samenwerking met Schiedams LEF.
6. Personeelsontwikkeling: inventarisatie van scholingsbehoefte en structurele aandacht voor burgerschap in professionalisering.
7. Verdieping binnen vakgroepen, zodat vakdocenten burgerschapsdoelen explicieter verbinden aan de lesinhoud.
8. Vakwerkplannen, PTA's en mentoraatsprogramma borgen gemaakte afspraken.

Door deze stappen verder te implementeren, blijft burgerschapsvorming een levend en herkenbaar onderdeel van de schoolcultuur.

8. Conclusie – Een levend burgerschapsonderwijs

Het Stedelijk Gymnasium Schiedam biedt in de onderbouw een breed, samenhangend en betekenisvol programma voor burgerschapsvorming. Alle domeinen van de SLO zijn herkenbaar aanwezig in het curriculum, zowel in de vakken als in de vakoverstijgende activiteiten. De school stimuleert leerlingen om kritisch, empathisch en verantwoordelijk te handelen — eigenschappen die essentieel zijn voor actief burgerschap in een democratische samenleving.

De werkgroep Burgerschap blijft dit onderwijs verder versterken door samenwerking, monitoring en reflectie. Zo bouwen we, stap voor stap, aan een doorlopende leerlijn waarin leerlingen leren *denken, handelen en samenleven als bewuste burgers van nu en morgen*.